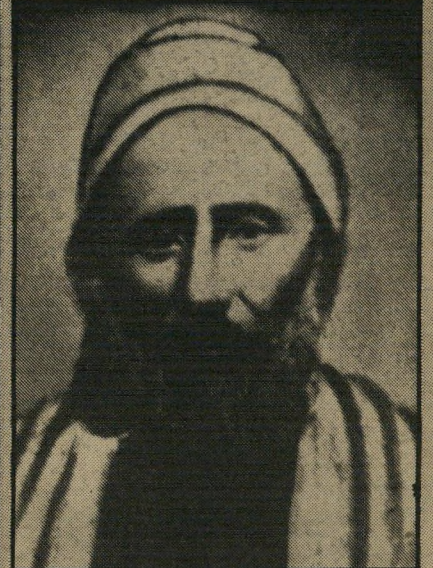
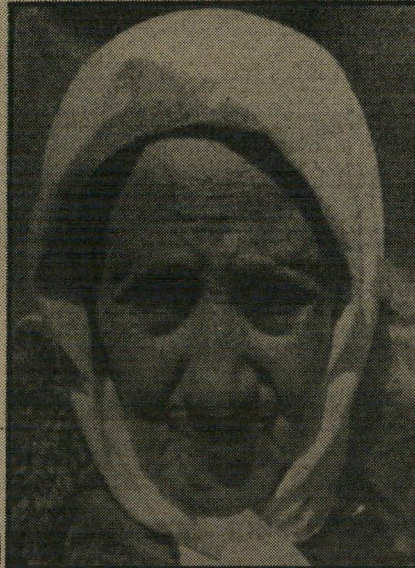
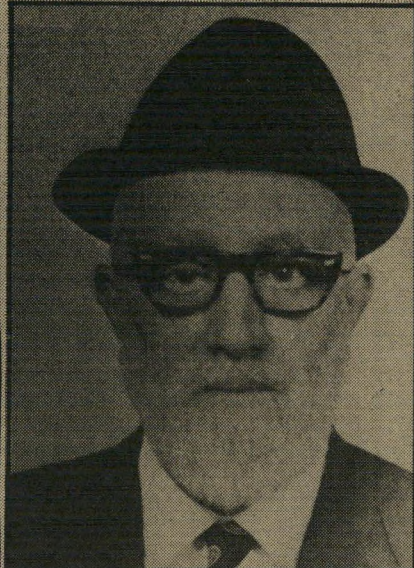

עם האחות הצללת (מימין) עם אחותה איילת, בן-הילדים בחגיגת חג-שבועות. איילת שמאי, היום אם ל- ארבעה. מתגוררת בהתנחלות יקיר שבגדה המערבית, עם משפחתה.

הדודה למעלה משמאל י- נה, שמתה עריוית, בגיל 37. למטה מימין: הצללת.

בתימן הוריה, אחיה ואחיותיה של הצללת בתימן, שם נמצאים השורשים של המשפחה. כפי שנמצאו בכתובת קיר עתיקה. הצללת עצמה נולדה כבר בארץ. על ברכי האב - שימעון, האח שנהרג.

אמא יהודית, אמה של הצללת, לא חזרה לאינתה מאז מותו של שימעון ב-1956. שנהרג בניירת כישופים.

אבא חיים חבשוש, שעבד בעיסוקי המשפחה כיבואן של תבלנים, נטש את עיסוקיו אחרי מותו של שימעון.

אם השבת נדרה, אשתו של סלי- מאן, נחשבת כגבירת מאן, היא ילדה 12 ילדים וילדות.

הסב סלימאן חבשוש, מייסד השושלת והעסקים, אחד מנכבדי צנעא - נטש את כל עיסוקיו כשנהרג בנו חיים.

וגעמה. 16 שנים הפרידו בינה לבין אחיה עזר. ציירילדתה היו קשים ולאמה נשקפת סכנת-מות. חודש ימים אחרי לידתה עדיין חגגו במישפחת (המשך בעמוד 38)

לפני שהגיעה הטרגדיה המישפחית אל בני דורה של הצללת, נגע הגורל ביונה. דורתה של הצללת, אחותו הצעירה של אביה. יונה היתה בת הזקונים של אהרון

לילה. היא היתה אשה חזקה וחכמה, לא נכנעה לשלטון הפטריארכלי, האמינה ביכולת האשה לחיות בזכות עצמה. נאמנה לעקרונותיה, פנתה לעסוק במיסחר והפכה לסוחרת נוקשה. היתה לה שיטת עבודה קבועה ובלתי-מתפשרת. מעולם לא התמקחה עם הקונה על המחיר. אם התמקח, אמרה לו: „כשימצא חן בעיניך המחיר וארצה למכור — תבוא שוב“

אסונה של בדרה היה עקרותה. שנים ארוכות חלמה על פרי-בטן. האסון האפיל על חייה, הפך אותה לאשה קשה ולסוחרת עקשנית. סופה שמתה בגיל 98 בתל-אביב, עתירתינכסים, היחידה מכל בנות המישפחה שהגיעה לגיל מופלג מבלי להותיר אחריה עשרות צאצאים.

בנם השישי של סלימאן ונדרה, חיים, נשא לאשה את נעמה לבית אלאביד. נעמה ילדה לו בת שמתה בניקוטה. שנה אחרי-כך היקשתה נעמה ללדת ומתה בלדתה. היא היתה אז נערה צעירה ועדינה, אהובה על בעלה ועל כל רואיה.

חיים נשא לאשה את חממה, אחותה של נעמה. חממה ילדה בן, סלים. כשהיה בן שנתיים, חלה סלים ומת ביסורים קשים.

כמה שנים אחי-כך נרצה חיים בידי שורדים בכפר אלכסיימה, מיוזחית לצנעא. חממה נותרה לברה, בלי אחי תה האהובה, בלי בנה ובעלה. כאילו כדי לתקן את אכזריותו, העניק הטבע לסלימאן ולנדרה שלוש בנות נוספות, רומיה, זהרה ושמעה. רומיה ילדה עשרה ילדים ומתה בגיל 92. זהרה ילדה שמונה ילדים, מתה בגיל 70. לשמעה שמונה ילדים. היא עדיין חיה, בת 91.

אשכולות מררות. האם טמון בשם זה גם רמו לעתיד, למרורים שבאו אחרי דור ושניים על כמה מנשות שכס הכי- שוש?

גם אחיו הבכור של סלימאן, חיים, היה סופר, הוא כתב שני ספרים. האחד היה חזיון תימן, בערבית, שתורגם לעברית בשם מסעות חבשוש. הספר מתאר את מסעותיו של עם יוסף הלוי, פאריסי, איש חברת אליאנס אל תימן המיוזחית. הם חיפשו ומצאו כתובות מתקופת ממלכת שבא ויהודים נידחים. הכל כתוב בסיפור של חבשוש.

הצללת לא קראה את הספר. בהת- מסרות היא כותבת עליו בקורטוב של זילזול: „ההספר נקרא מסעות חבשוש סיפורו של ר' (מעניין שכולם רבנים שמה) חיים בן-יחיא חבשוש על מטי עותיו עם יוסף הלוי בתימן המיוזחית ועל חיי היהודים והערבים שם. שם מצחקיך מאוד. כמו לפסיכים. אבל אני לא מכירה אותו, התרגום מעצבן ואין לי סבלנות לקרוא.“

הספר השני הוא דופן הזמן, ספר עצוב וחכם, כמו האיש, כמו הצללת אחריו. זהו אוסף של מאורעות וגזירות שאירעו ליהודי תימן בתקופות שונות: גירושם, מילחמות, רעב, משיח-שקר, חורבן בתי-בנסת, תיאור חיי זקנים עזובים.

„כשקברו את דודה שלי“

ב עזר חיים חבשוש עסוק בתיעוד טרגדיית לאומיות, התרגשו על בני המישפחה אסונות אישיים. לולו, בתם הבכורה של סלימאן ונדרה, חלתה ומתה. נערה צעירה היתה לולוה כמותה. לא הספיקה להינשא וללדת ילדים. בדרה, הבת השלישית, נישאה לאברהם שאער, אדם פשוט, שומר-

בינתיים גם אשתו נדרה עשתה חיל. היא ילדה חמש בנות ושיבעה בנים, והפכה לגבירת המישפחה.

12 ילדיה ועשרות נכריה חיו סביב ביתה של נדרה בסימטה סגורה, שהיתה שייכת למישפחת חבשוש. את האוכל בישלו במיטבח מרכזי, בפיקוחה של נדרה. היא זו שטיפלה בילדים, בפרות, בתרנגולות, בכבשים ובסוסים, תיווכה בין גיסות, יריבות, תפרה ורקמה, שירכה זוגות וניחמה אבלים.

בערב עזר הספיקה לספר לילדים סיפורים ואגדות תימניות. דומה שמחסן ענק של סיפורים שכן בויכ- רונה. כל ערב סיפרה סיפור אחר, ולכל סיפור היו כמה גירסות. הילדים התכרי- בלו תחת שמירתה של נדרה, האוינו בסקרנות לסיפוריה ולא שכחו דבר. נדרה נפטרה בישראל, ב-1953, בגיל 98. כשהיתה הצללת בת שלוש שנים. את מאות נכריה וניניה כבר לא יכלה לספור. אחר מבניה היה סבא של הצללת.

אבל היה זה סלימאן, בעלה של נדרה, הסוחר המעשי והבנקאי הממור- לת, שהוריש להצללת הרחוקה משהו מרוחו. כי מלבד עיסוקיו המעשיים היה סלימאן גם סופר. יום-יום, במשך אר- בעה חודשים בשנת 1905, תיעד את המצור על צנעא במילחמה בין התי- מנים לתורכים. יותר ממחצית תושבי העיר מתו באותו מצור. סלימאן חב- שוש ראה, ככה וכתב.

„בעת ההיא המת מולן לילה ויום אחד, או יום ולילה, מפני אין משים על לב. בעת ההיא נמצאים עוללים מוטלים סרוחים ארבעה או ה' ימים, ואין מאספם לקברות. ובכל יום ויום עשרה או ט"ו נפשו' נקיים תפוחים תצא רוחם, יגועוין ואל עפרם ישובון. בשלהי שבט אין דגן ואין ירקות, כי אם אספסא, והכסף אול ונשלם וחלפה כל תיקוה.“

סיפורו של סלימאן חבשוש נקרא

סופר פינחס שדה. תיקון החיים הרקובים שלנו...